

سالک چیست ؟

سالک بیماری عفونی پوستی بدون درد و تب است که ضایعه آن حدود یک سال طول می کشد و سپس بهبود می یابد، و جای زخم بر جای می گذارد. این بیماری از دیر باز در کشور ما به صورت بومی وجود داشته و در بسیاری از مناطق استان خراسان نیز مشاهده می گردد. عامل ایجاد سالک لیشمانیا نامیده می شود که یک موجود تک سلولی است. (جزء باکتریها نیست).

لیشمانیا در بدن موش زندگی می کند. یک نوع پشه بسیار کوچک به نام پشه خاکی موش را می گزند و این انگل وارد بدن پشه می شود. این پشه کوچک که قدرت پرواز زیادی هم ندارد چنانچه شخصی را نیش بزند، این موجود تک سلولی یعنی لیشمانیا وارد پوست شخص شده و بیماری سالک را به وجود می آورد. سالک بدو صورت خشک و مرطوب دیده می شود. طول پشه خاکی حدود ۲-۳ میلی متر است. بنابراین از توری های با قطر بیش از یک میلی متر عبور می کند. پشه پروازهای کوتاه داشته و حداکثر تا ارتفاع ۱-۲ متر بصورت جهشی پرواز می کند. بیشترین فعالیت پشه هنگام غروب و بعد از آن بوده که از خون انسان و سایر حیوانات و خصوصا زخم های سالکی تغذیه می کند و پس از حدود یک هفته می تواند عامل بیماری را به دیگری انتقال دهد. بیشترین انتقال در فصول گرم سال صورت می گیرد.

انواع سالک

سالک خشک یا نوع شهری در بهار و اوایل تابستان شیوع دارد. ابتدا محل گزش پشه خاکی، بصورت یک برجستگی کوچک روی پوست است ولی بعداً بصورت زخم در آمده که قطر آن به چند سانتیمتر هم ممکن است برسد. پس از حدود یک سال این ضایعه خوب شده و جای زخم (جای سالک) از خود به یادگار می گذارد. چون پشه خاکی بیشتر صورت و دستها را که در معرض اوست نیش می زند. محل سالک بیشتر در این مناطق است. مخزن بیماری در نوع شهری انسان است و سگ نیز بطور اتفاقی مبتلا می تواند به عنوان مخزن عمل نماید.

در نوع روستایی یا سالک مرطوب محل ضایعه بیشتر در اندامها است و ضایعه پوستی ترشح زیادی دارد و سطح آن خشک نیست. البته سالک انواع مختلف دیگری هم دارد. اگر کسی سالک مرطوب گرفت پس از بهبودی فقط مصونیت به سالک مرطوب و سالک خشک پیدا می کند ولی چنانچه سالک خشک گرفت. پس از بهبودی فقط مصونیت به سالک خشک دارد. مخزن اصلی بیماری سالک روستایی جوندگان از جمله موشهای صحرائی می باشند.

نظری بر آمارهای موجود

بیماریهای مشترک بین انسان و دام، از جمله تب مالت و سالک، در سالهای اخیر روند رو به رشدی داشته است.

دکتر بدخشان هوشمند، می گوید: در سال ۸۲ آنچه از طریق سیستم دولتی گزارش شد، رقم ۲۱ هزار نفر برای مبتلایان به تب مالت در سراسر کشور بود که در سال ۸۳ این رقم به ۲۵ هزار نفر رسید و در طول یک سال چهار هزار نفر افزایش بیماری را شاهد بوده ایم.

رئیس اداره بیماریهای مشترک بین انسان و دام، می افزاید: سالک از جمله بیماریهای مشترک میان انسان و دام است که در سال ۸۲، ۲۱ هزار مورد بیمار سالکی گزارش شده و این رقم در سال ۸۳ به حدود ۲۷ هزار مورد رسید. وظیفه وزارت بهداشت، تشخیص و درمان بیماریهای انسان است و در ارتباط با حذف عامل اصلی بیماریهای مشترک میان انسان و حیوان (که حیوان است) نقشی ندارد. باید هماهنگی و همکاری مستمر بین بخشی وجود داشته باشد تا بیماریها قابل کنترل شود. به همین دلیل، در روز ملی مبارزه با بیماریهای قابل انتقال بین حیوان و انسان (۱۲ تیرماه)، دومین همایش را برگزار خواهیم کرد تا بدین طریق اطلاع رسانی کاملی داشته باشیم.

در بخش انسانی، تعداد بیماریهای مشترک انسان و دام بسیار زیاد است که به تنوع گونه های جانوری و اثر تماس یا استفاده از فرآورده های دامی بستگی دارد.

لیشمانیازیس و مبارزه با آن

با توجه به بهبود خودبخودی فرم های لوکالیزه پوستی (طی ۲ ماه تا ۳ سال) درمورد درمان این ضایعات باید مواردی نظیر سن، جنس، محل ضایعه و عامل بیماری و وضعیت سیستم دفاعی بیمار را مد نظر داشت. داروی انتخابی ترکیبات آنتی موآن ۵ ظرفیتی است که براساس کم بودن تعداد ضایعات ۱-۲cc به داخل هر ضایعه (داخل درم) هر هفته تزریق شود. (۶-۵ دفعه)

در مواردی عدم بهبودی با درمان موضعی، محل نامناسب (مفصل، بینی، اطراف ارگانهای حیاتی جهت تزریق موضعی) و نوع پوستی مخاطی، منتشر از آمپول گلوکانتیم (Glucantime) به صورت عضلانی با دوز ۵۰-۱۰۰ mg/kg/day بمدت ۱۰-۱۴ روز استفاده می شود. (پس از دو هفته استراحت مجدد ۲ هفته دیگر تکرار می گردد).

* قبل از شروع و هفته ای یکبار بعد از شروع داروهای فوق این آزمایشات انجام می شود CBC-diff: تست های عملکرد کبدی و کلیوی، ECG

* در صورت بروز عوارض زیر، دارو قطع می شود:

۱. افت قطعه ST و افزایش فاصله $QT > 5/0$ در ECG

۲. افزایش آنزیم های کبدی بیش از ۵ برابر نرمال

۳. آنمی، لکوپنی، ترومبوسیتوپنی در CBC

* مصرف داروهای فوق در حاملگی، شیردهی و نارسائی کلیوی ممنوع است.

روشهای پیشگیری از بیماری

الف- حذف عوامل مساعد کننده

بهبودی و ترمیم شکاف دیوارها در مناطق مسکونی و نگهداری دام و طیور

بهسازی کانالهای روباز، دفع صریح فاضلاب و نخاله های ساختمانی

جمع آوری و دفع صحیح فاضلاب و نخاله های ساختمانی

اتلاف سگهای ولگرد و مبارزه با جوندگان

تخریب و تسطیح اماکن مخروبه و متروکه

ب محافظت در برابر نیش پشه

نصب توری ریز بر روی پنجره ها و دریهای ورودی

- استفاده از پشه بند معمولی و ترجیحا آغشته به حشره کش که برای مدت طولانی اثر آن باقی می ماند
استفاده از پمادها و مواد دور کننده حشرات هنگام استراحت و خواب در مناطق آلوده
پوشانیدن زخمهای سالکی به منظور جلوگیری از آلوده شدن پشه خاکی های جدید و انتشار بیماری به دیگران
پ - سمپاشی:

با توجه به عوارض زیست محیطی سم و تاثیر کم آن در کنترل بیماری فقط در نوع شهری می توان در کنار دیگر اقدامات بهسازی و پیشگیری در شرایط خاص گاهی از این روش استفاده نمود.

معمولا سمپاشی موجب مهاجرت پشه ها به مناطق مجاور و پیدا شدن انواع مقاوم ناقل می شود و بهترین راه برای از بین بردن رشد و تکثیر پشه خاکی بهسازی محیط است.